

Monumentnummer*: 529475

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 04 december 2006
Kadaster deel/nr 82853/20

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Vilsteren Ommen Overijssel

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Ambt-Ommen	H			8140
Ambt-Ommen	H			8139
Ambt-Ommen	H			4427
Ambt-Ommen	H			2922
Ambt-Ommen	H			7708
Ambt-Ommen	H			7235
Ambt-Ommen	H			7256
Ambt-Ommen	H			7880
Ambt-Ommen	H			66
Ambt-Ommen	H			7405
Ambt-Ommen	H			7275
Ambt-Ommen	H			7276
Ambt-Ommen	H			69
Ambt-Ommen	H			103
Ambt-Ommen	H			65
Ambt-Ommen	H			7024
Ambt-Ommen	H			7254
Ambt-Ommen	H			7083
Ambt-Ommen	H			7677
Ambt-Ommen	H			7030

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Ambt-Ommen	H			7253
Ambt-Ommen	H			2955
Ambt-Ommen	H			7026
Ambt-Ommen	H			7400
Ambt-Ommen	H			7262
Ambt-Ommen	H			159
Ambt-Ommen	H			7409
Ambt-Ommen	H			7402
Ambt-Ommen	H			7085
Ambt-Ommen	H			68
Ambt-Ommen	H			59
Ambt-Ommen	H			7406
Ambt-Ommen	H			7407
Ambt-Ommen	H			7023
Ambt-Ommen	H			2937
Ambt-Ommen	H			52
Ambt-Ommen	H			83
Ambt-Ommen	H			7408
Ambt-Ommen	H			70
Ambt-Ommen	H			81
Ambt-Ommen	H			161
Ambt-Ommen	H			3647
Ambt-Ommen	H			2953
Ambt-Ommen	H			2923
Ambt-Ommen	H			7273
Ambt-Ommen	H			60
Ambt-Ommen	H			56
Ambt-Ommen	H			114
Ambt-Ommen	H			7709
Ambt-Ommen	H			7696
Ambt-Ommen	H			47
Ambt-Ommen	H			7279
Ambt-Ommen	H			73
Ambt-Ommen	H			7267

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Ambt-Ommen	H			154
Ambt-Ommen	H			2939
Ambt-Ommen	H			3648
Ambt-Ommen	H			2938
Ambt-Ommen	H			7701
Ambt-Ommen	H			2943
Ambt-Ommen	H			57
Ambt-Ommen	H			7632
Ambt-Ommen	H			7158
Ambt-Ommen	H			7699
Ambt-Ommen	H			7263
Ambt-Ommen	H			2954
Ambt-Ommen	H			7238
Ambt-Ommen	H			7404
Ambt-Ommen	H			6903
Ambt-Ommen	H			84
Ambt-Ommen	H			58
Ambt-Ommen	H			7036
Ambt-Ommen	H			7710
Ambt-Ommen	H			6071
Ambt-Ommen	H			7236
Ambt-Ommen	H			691
Ambt-Ommen	H			82
Ambt-Ommen	H			111
Ambt-Ommen	H			7272
Ambt-Ommen	H			2940
Ambt-Ommen	H			6895
Ambt-Ommen	H			7084
Ambt-Ommen	H			117
Ambt-Ommen	H			75
Ambt-Ommen	H			7261
Ambt-Ommen	H			55
Ambt-Ommen	H			2936
Ambt-Ommen	H			7403

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Ambt-Ommen	H			7633
Ambt-Ommen	H			3470
Ambt-Ommen	H			7237
Ambt-Ommen	H			7025
Ambt-Ommen	H			7494
Ambt-Ommen	H			2946
Ambt-Ommen	H			7022
Ambt-Ommen	H			160
Ambt-Ommen	H			3469
Ambt-Ommen	H			67
Ambt-Ommen	H			7703
Ambt-Ommen	H			2952
Ambt-Ommen	H			8038
Ambt-Ommen	H			7278
Ambt-Ommen	H			76
Ambt-Ommen	H			74

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG.

Grootschalige tuin- en parkaanleg in landschapsstijl en formele stijl radiaalsgewijs gelegen rondom Kasteel Vilsteren en gesitueerd aan weerszijden van de Vilsterseweg. De ontwikkeling van de oorspronkelijk geheel en thans gedeeltelijk tot het landgoed behorende bebouwing tot dorp hebben tot de in Nederland unieke situatie geleid, dat de agrarische dorpskern met kerk en molen door deze grootschalige parkaanleg worden omsloten en in de wandeling een belangrijke beeldbepalende waarde vertegenwoordigen.

De oudste delen van het park strekken zich uit aan de zuidzijde van de Vilsterseweg en werden vanaf circa 1730 door eigenaar Alexander van Grootvelt en na diens dood in 1774 door zijn broer Willem van Grootvelt aangelegd. Deze bestaan uit:

- de huisplaats, gelegen in een punt waar de Vilsterseweg en de Vilsterse Allee bijeenkomen. Ten behoeven van het doorzicht vanuit het huis naar de overzijde van beide wegen is dit deel van de wegen vrij gehouden van laanbeplanting;
- de door een tuinmuur uit het einde van de 18de eeuw (onderdeel 7) omgeven rechthoekige nuts- en siertuin;
- het langwerpige rechthoekige bosperceel dat aan de zuidzijde van de tuin grenst waarin de Zeven Alleeën liggen, westelijk daarvan ligt een volgend bosperceel. In de 18de eeuw bevond zich hier een groot sterrenbos. Dit sterrenbos werd aan de oostzijde begrensd door de rechte oorspronkelijk van laanbeplanting voorziene Gravendijk (thans zonder laanbomen), die in een haakse hoek op de Vilsterseweg aansluit;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- het ongeveer vierkante in oorsprong 18de-eeuwse sterrenbos, dat aansluit aan de westzijde van voornoemd bosperceel; deze twee voormalige sterrenbossen heten samen het Gravenpark.

- de uit de 18de eeuw daterende Borrinkdijk met laanbeplanting (eik), dat de huisplaats en het erf met bedrijfsgebouwen aan de oostzijde afsluit;

- het uit de 18de eeuw daterende langwerpige rechthoekige bosperceel genaamd Gernerbelten dat aansluit aan de Vilsterse Allee en zich in oostelijke richting uitstrekt. Aan het einde van de 18de eeuw werd in dit bos het nog bestaande lanen- (en thans deels paden)stelsel in de vorm van een assenkruis aangelegd met in het hart een heuvel waarop een solitaire boom.

In de 18de eeuw was er geen sprake van een parkaanleg aan de noordzijde van de Vilsterseweg, met uitzondering van de in de tweede helft van de 18de eeuw aangelegde rechte laan (beuk), die ter hoogte van de westzijde van de huisplaats zich in noordwestelijke richting in een rechte lijn naar de Vecht voert.

De laatste wijziging van de parkaanleg in formele trant vond plaats in 1793, drie jaar na de dood van eigenaar Willem van Grootvelt, in opdracht van zijn schoonzoon Michael Helmich. Deze legde ten zuiden van de huisplaats een stelsel van zeven alleeën aan die in zuidelijke richting tapsgewijs naar één punt voeren. Drie van deze bewaard gebleven lanen zijn gericht op respectievelijk het huis, de tuin (te weten op de nu verdwenen koepel in de noordtuinmuur) en moestuin (vroeger lag hier erve Alen).

In de periode 1810-1815 vond een verlandschappelijking van delen van bovengenoemde elementen plaats. Michael Helmich gaf de tuinarchitect Georg Anton Blum hiertoe de opdracht. De paden van het meest westelijke sterrenbos werden in kronkels verlegd, zoals nu nog te zien is, maar de stervorm bleef gehandhaafd. Het langwerpige bosperceel ten oosten hiervan, waar oorspronkelijk een sterrenbos was gelegen, kreeg, waarschijnlijk onder instructie van Blum, het huidige patroon van in ruime curven verlopende slingerpaden. Het terrein direct ten oosten hiervan, tussen de Gravendijk en Borrinkdijk, werd eveneens bebost en van een patroon van slingerpaden voorzien. Het oorspronkelijk rechthoekige omgrachte tuingedeelte ten zuiden van het huis kreeg naar ontwerp van Blum een licht geaccidenteerd oppervlak en in curven verlopende wateromlijsting en werd met fruitbomen beplant (thans pinetum van Tersteeg).

De strook parkaanleg tussen huisplaats, moestuinmuur en Vilsterseweg werd eveneens in landschapsstijl heraangelegd.

In 1803 werd op de plek van de oude spieker een nieuw landhuis gebouwd. Toen kwam vermoedelijk ook de aanplant van eiken aan de voorzijde van het huis aan weerszijden van het gezicht in noordelijke richting tot stand. Het voornoemde zicht werd omlijst door twee rijen beuken tussen huis en poort, nu staan er lindebomen.

Vanaf 1803 werd ook een begin gemaakt met een aanleg in landschapsstijl aan de overzijde van de Vilsterseweg en Vilsterse Allee. Het is onbekend of de alhier aangelegde wandeling in grillige landschapsstijl onder leiding van een landschapsarchitect heeft plaatsgevonden, of Michael Helmich het ontwerp naar eigen inzicht heeft laten uitvoeren, of dat er sprake is geweest van een samenwerking tussen opdrachtgever en tuinarchitect. Aansluitend op de rechte laan naar de Vecht werd rondom de Molens over een sterk geaccidenteerd terrein een wandeling aangelegd, die voert langs een heuvelpartij in de vorm van een kurkentrekker met uitzicht op de Vecht, langs een koepel met uitzicht op de es (onderdeel 12), huis en dorp, en die over de aan het eind van de 18de eeuw aangelegde laan genaamd Siegersteeg (gelegen in het dorp in het verlengde van de Borrinkdijk) weer naar het huis voert.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Door aankoop en grondruil was zijn zoon Piet Helmich omstreeks 1840 in staat de wandeling rondom de Molenes door te zetten rondom de ten oosten hiervan gelegen Grote es, waardoor de huidige rondwandeling in landschapsstijl om beide essen is ontstaan, die aan de oostzijde aansluit bij de eveneens door Piet Helmich van slingerpaden voorziene bosaanleg Gernerbelten. Evenals de wandeling rondom de Molenes werd de wandeling van de Grote es van een sterke accidentatie voorzien, (deze accidentatie heeft een natuurlijke oorsprong), met name het bosgedeelte aan de noordwestrand van de Grote es, waar op een beboste heuvelpartij naast een Rododendronvallei de rustieke hermitage (onderdeel 11) werd gebouwd. Ook het westelijke gedeelte van de bosaanleg Gernerbelten werd in deze periode op een vergelijkbaar grillige wijze vergraven. Evenals bij de wandeling rondom de Molenes zijn er vanaf de wandeling rondom de Grote es diverse doorzichten op de es.

De belevingswaarde van de doorzichten vanaf de wandeling rondom de Molenes werd in 1858 vergroot door de bouw van de hoge korenmolen (onderdeel 13) op de es tegen de dorpsrand en door de bouw van de neogotische kerk in de dorpskern in 1897. De bouw van deze kerk werd bekostigd door de toenmalige eigenaar van Vilsteren Wilhelmus Cremers.

De parkaanleg van Vilsteren onderging enkele wijzigingen nadat zijn zoon Gellius Pathuis de buitenplaats had geërfd. Omstreeks de tijd van de bouw van het huidige landhuis in 1906 werd onder leiding van de tuinarchitect Dirk F. Tersteeg de huidige druppelvormige oprit (gazon) aangelegd, met aan weerszijden parkgazon, waardoor een ruimmazig patroon van zeer smalle slingerpaden verloopt. Achter het huis ontwierp Tersteeg een grote Nieuw Architectonische tuin, waarvan het padenpatroon bewaard is gebleven. Het nog aanwezige pinetum op het eiland is ook van Tersteeg.

Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG van VILSTEREN is in tuinhistorisch en cultuurhistorisch opzicht van bijzonder belang:

- als een in Nederland uniek voorbeeld van een 19de-eeuwse rondwandeling in landschapsstijl, die open agrarisch land met dorp omsluit, waarbij het open land en het dorp (met name molen, kerk en enkele boerderijen) een grote belevingswaarde voor deze wandeling vertegenwoordigen;
- vanwege de grootschalige met parkbos beplante aanleg deels in landschappelijke en formele stijl aan de zuidzijde van de Vilsterseweg;
- vanwege de grootschaligheid en gaafheid van de aanleg;
- vanwege de zeldzaamheidswaarde van enkele onderdelen van de aanleg, zoals de aanleg van de kurkentrekker en de aanleg van de heuvelpartij met rustieke hermitage en Rododendronvallei.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Historische aanleg

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument